

Byantikvaren i Stavanger

September 2022

Kulturminnegrunnlag, Rogaland Sjukehus – i dag Helse Stavanger HF

Rogaland fylkesjukehus/Sentralsjukehuset i Rogaland ble vedtatt bygget i 1923, og området ble tatt inn som en del av en utvidelse av bygrensene samme år. Sykehuset åpnet 29. september 1927.

Det nye sykehuset ble da den nye hovedrepresentanten for helsevesenet i regionen, som startet med Stavanger Hospital i 1272, så Amtsjukehuset (1773/1843), Den kombinerte Indretning (1845), og sist Stavanger Sykehus – en majestetisk bygning på Våland oppført i 1897.

Figur 1 - Sperreskål 1926

Sykehuset har siden vokst til å legge beslag på et stort areal nederst i Vålandskråningen, i overgangen mot Bekkefareet.

Fra 1972 ble gamle Stavanger sykehus en del av Sentralsjukehuset i Rogaland. Sandnes sykehus ble en del av sentralsjukehuset i 1968, det gjorde også Egersund sykehus i 1988.

Området preges av bebyggelse fra 60- 70- og 80-tallet, men de fleste av byggene fra 20-tallet og 30-tallet eksisterer fortsatt.

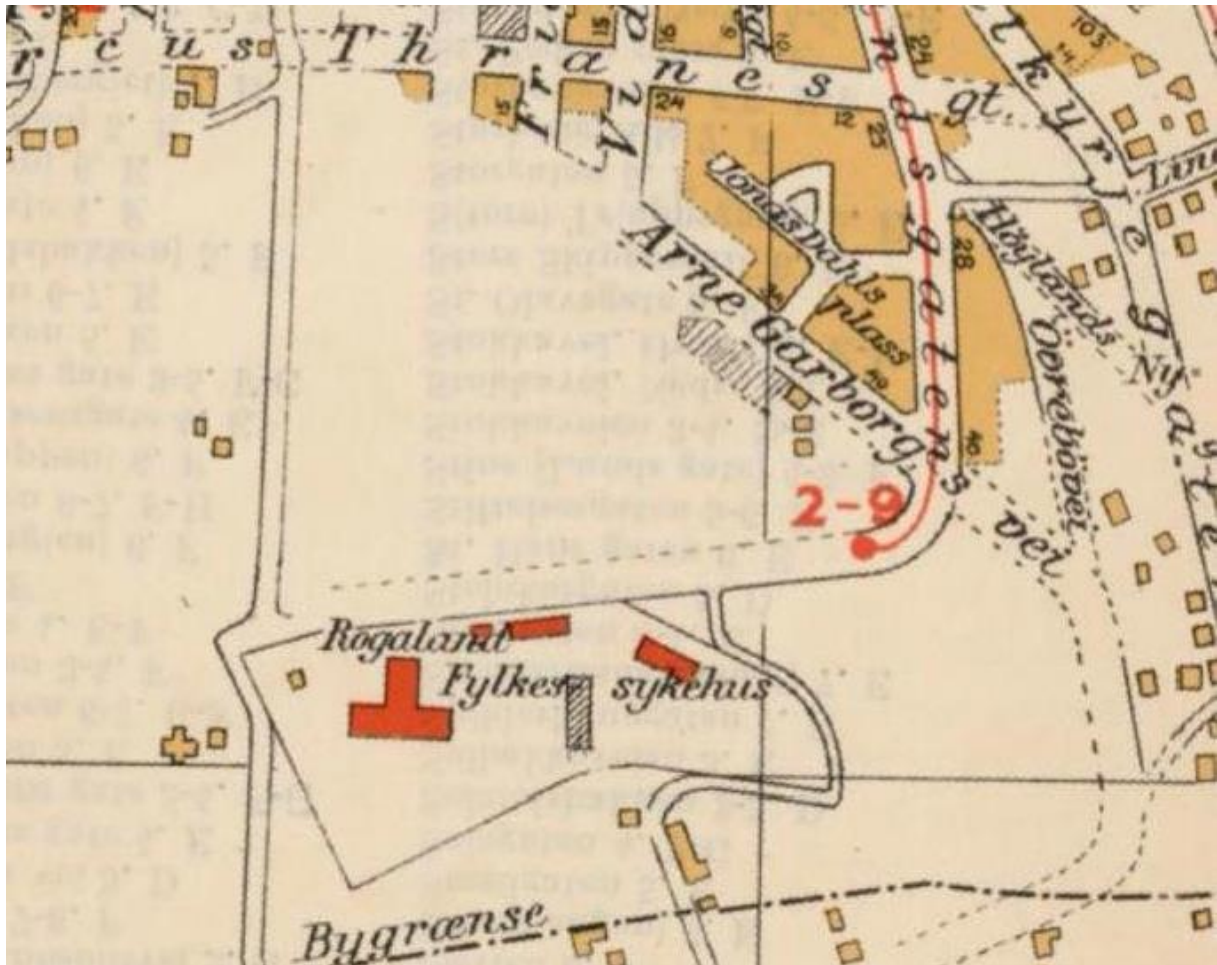
Figur 2 – hovedbygget ferdigstilt

Figur 3 - området i 2020

Sykehuset ligger på tidligere landbruksareal, hvor blant annet *Hillevåg gartneri* og *Brynes gartneri* og *planteskole* også lå. Blant annet rester av steingarder og det ene bolighuset tilhørende gårdsvirksomheten er fortsatt delvis bevart inne på området. Bolighuset, opprinnelig oppført i

nøkttern sveitserstil, ble tegnet om til direktørbolig for sykehuset av arkitekt Brandsberg-Dahl på 60-tallet.

Figur 4 - Området etter byggrænsejusteringen og første byggetrinn av sykehuset - søsterhjemmet/administrasjonsbygget regulert inn (skravor). Hovedbygget (t.v.), portnerbolig/vaskeri og emidemianstalt er også bygget (rød=mur)

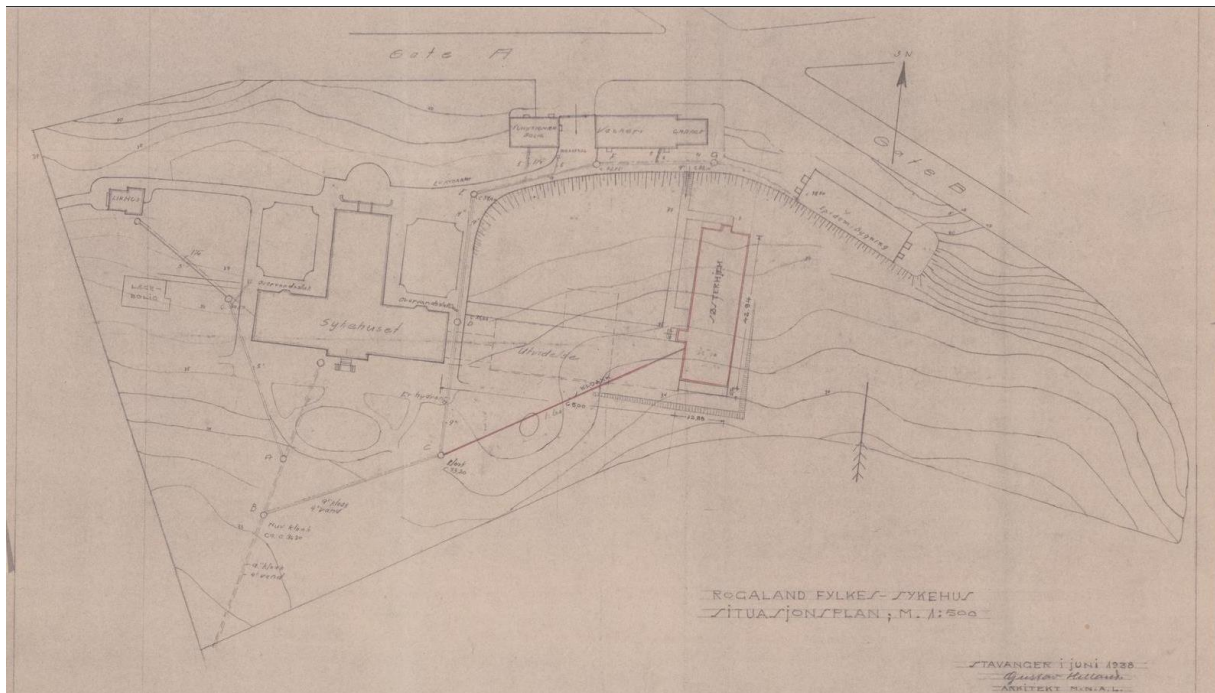
De eldste delene av sykehuset er preget av en stram og nøkttern klassisisme, kanskje også fordi det var et stort poeng å bygge så billig som mulig for å få til finansieringen. Bygningene er enkle, pussede teglbygg med hel- eller halvvalmede tak, og er utstyrt med beskjedne stilelementer – tempelgavler/tympanonfelt uten dekor, enkle pilastre på hjørnene, og enkle vindusomramminger.

Sykehuset ble tegnet av Victor Nordan (1862-1933), sønn av arkitekt Jacob Wilhelm Nordan.

Murmester Gunnar Halvorsen ledet byggingen av sykehuskomplekset, men det stoppet opp alt i 1922 grunnet bunnskraket kommunekasse. Først 10 år senere kunne bygningene ved kirurgisk avdeling tas i bruk til formålet.

Figur 5 - området i 1937. Hovedbygget oppe til venstre. Hillevåg gartneri nede til venstre. Brynes planteskole til høyre.

Figur 6 - Plan over området, inkludert det nye søsterhjemmet (administrasjonsbygget), tegnet av Gustav Helland i 1938

Fra 30-tallet tar arkitekt Gustav Helland over som tegner av utvidelsene av sykehuset, en jobb han beholder i flere tiår. Dette gir en tilførsel av utpregede funksjonalistiske bygninger på området, og da særlig «søsterhjemmet» / administrasjonsbygget, reist på slutten av 30-tallet. Bygget står fortsatt og er langt på vei intakt.

Figur 7 - området i 1937 – hovedbygget til venstre. Fra høyre epidemibyg, vaskeri og portnerbolig

Figur 8 – 1937 – epidemibyg t.v. Hovedbygg, vaskeri.

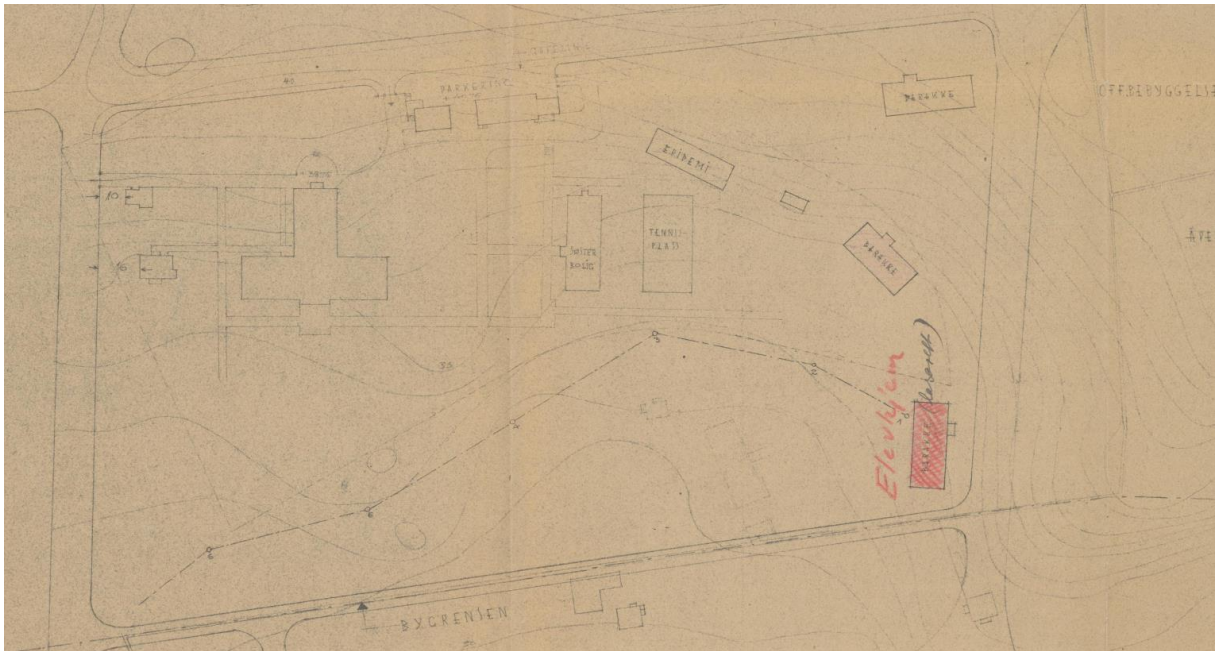
Figur 9 – 1937 – Hovedbygg til venstre, vaskeri til høyre

Figur 10 – 1937 – hovedbygget sett fra sør

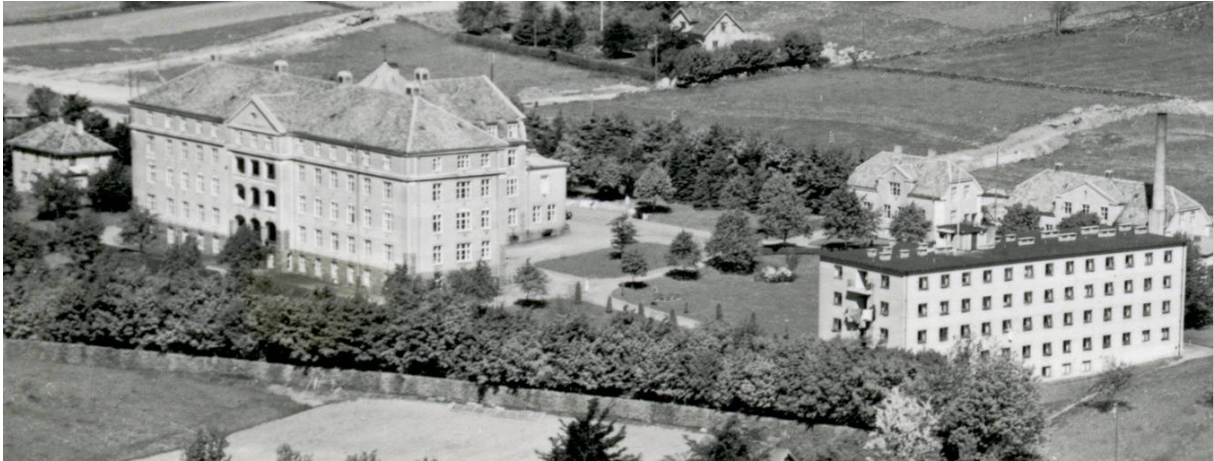
Figur 11 – 1937 – hovedbygg og portnerbolig/vaskeri sett fra vest

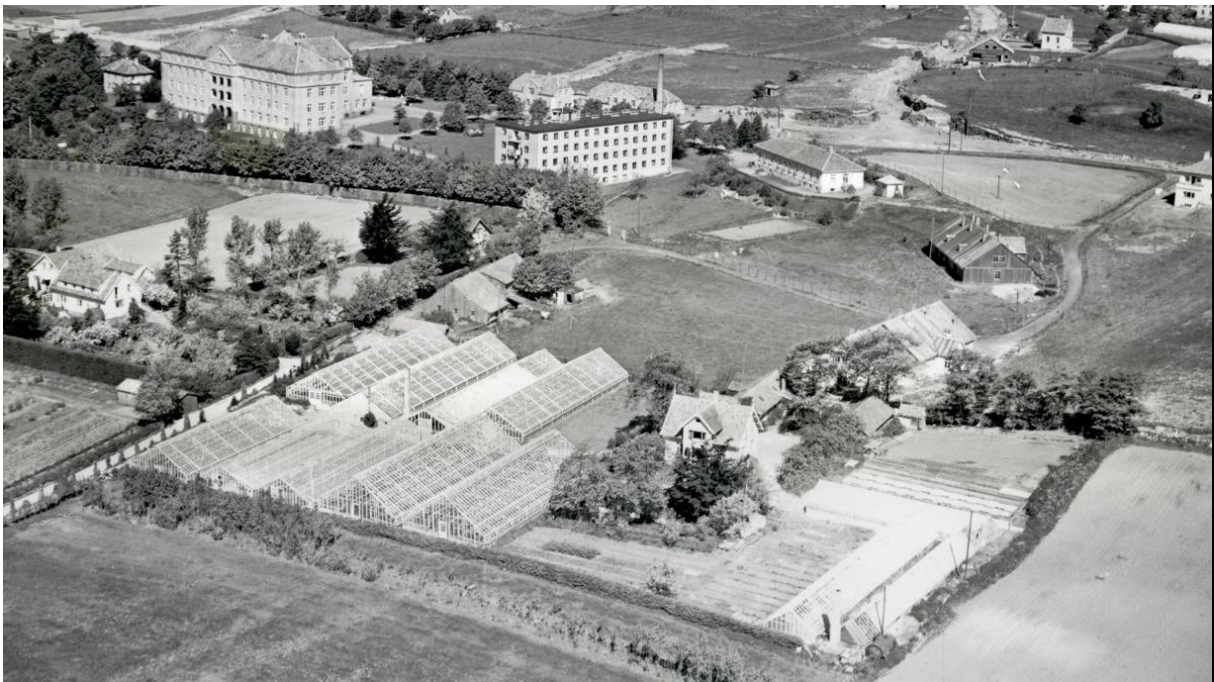
Figur 12 - området 1948

Figur 13 Søsterhjemmet/Adminbygget tegnet av Gustav Helland og oppført rundt 1938/39. Oppført i mur. Den funksjonalistiske og stramme bygningen akkompagneres av en lav og formell hekk og formklippede busker.

Figur 14 – 1951 – hovedbygget til venstre, søstrehjemmet/adminbygge til høyre. Parkanlegg mellom og foran byggene.

Figur 15 – 1951

Hageanlegg

Det opprinnelige sykehusbygget hadde opprinnelig et stort hageanlegg, formet som en «plog» mot sør. «Helbredende hager» er kjent helt tilbake til klosterhager i middelalderen, og ble inkorporert som en del av mange institusjoner; luft, lys, tilgang til natur og ofte også fysisk arbeid i hagene ble ansett som en viktig del av medisin.

Figur 16 – Hagen med sin karakteristiske plog-form, 1951

Nyere tilskudd til sykehusområdet

Den psykiatriske delen av sykehuset oppført i forskalt betong. Tegnet på 1950-tallet men først oppført på 60-tallet. Arkitektene var Grimsgaard & Øien, som tegnet flere storslåtte undervisningsbygg og andre offentlige bygg på denne tiden.

Figur 17 - Den nye psykiatriske delen til høyre i bildet

Figur 18 - karakteristisk inngangsparti og horisontale bånd i fasaden på psykiatrisk avdeling

Enorme utbygginger preget området etter konsolideringen av sykehusene i regionen. «Vestbygget» og Sydbbygg 1-3 er oppført i senmodernistisk stil og dominerer i dag området totalt. Hovedadkomsten er også endret fra nordsiden til vestsiden for å tilpasse seg den økte bilbruken.

Figur 19 - Hovedbygget ("gammelt bygg") er i ferd med å forsvinne i mengden

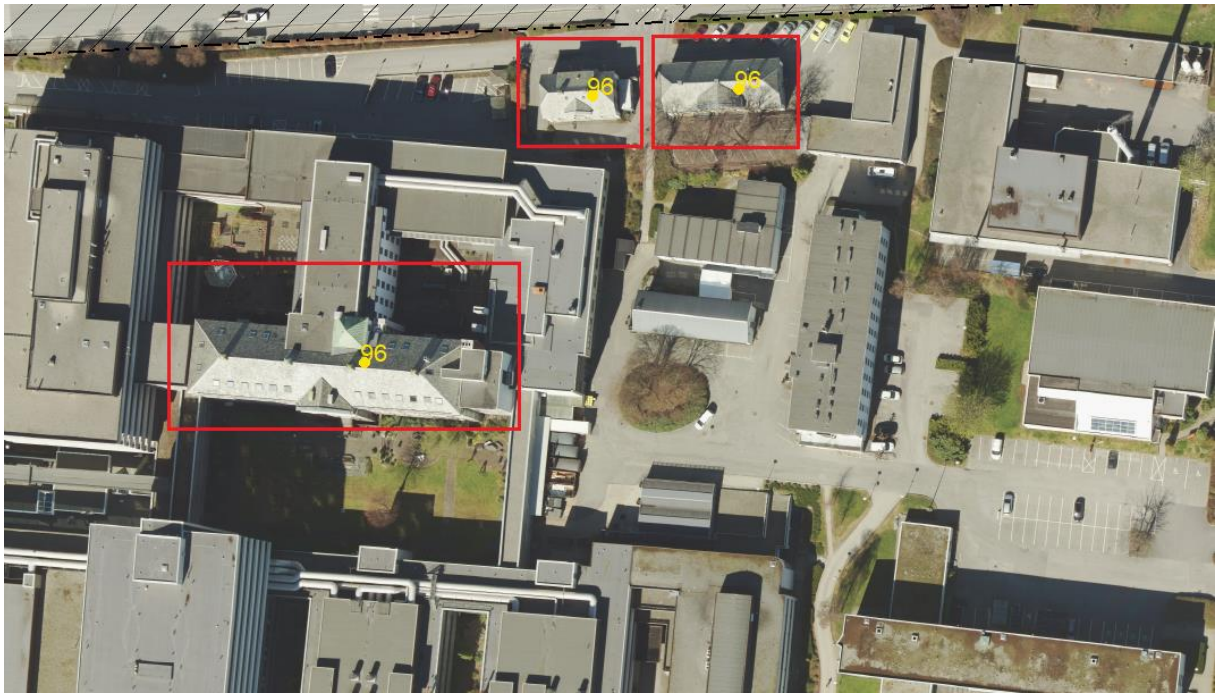
Figur 20 - De nye fløiene og parkeringshus ferdigstilt. Sett fra den nye hovedinnfartsåren i vest.

Området i eksisterende kulturminneplan

Gjeldende kommunedelplan for kulturminner har en *objektliste*. Denne inneholder et utvalg av gode eksempler for hver av kulturminnekategoriene i planen. Det kan være bygninger som er typiske for sin tid og stil, eller for en bestemt bruk, eller som inneholder / har inneholdt viktige institusjoner.

Kulturminneplanen forutsetter at disse objektene, som ikke allerede er vernet, får et reguleringsmessig vern ved nyregulering.

På det eksisterende sykehusområdet er tre bygg markert. Dette er hovedbygget, portnerboligen og vaskeriet; alle bygg fra det aller første byggetrinnet, og alle oppført i samme stil og materialitet.

Figur 21 - Gjeldende kulturminneplan - objekt 96

Veien videre

Ved en nyregulering av området er det en forventning, vedtatt av Stavanger bystyre i 2011, at de tre byggene som står på listen i kulturminneplanen blir bevart og får et reguleringsmessig vern.

Det opprinnelige hovedbygget eksisterer i dag i en situasjon der det er helt innebygd og mer eller mindre skjult fra omgivelsene. Dette er et bygg som er planlagt som et monumentalt bygg med luft og hageanlegg/park rundt seg. Dette er noe man bør forsøke å gjenskape når man planlegger nye bygg eller ombygging av de nærmeste omgivelsene.

De opprinnelige gangaksene mellom bygningene fra før 1940 bør også gjenoppstå, og hovedporten mellom portnerboligen og vaskeriet kan med fordel benyttes om en inngang til det historiske sykehusområdet.

I tillegg til de listeførte byggene anbefaler vi at det tas vare på et representativt utvalg av bygninger fra alle de ulike epokene av 100 år med sykehusdrift på stedet. Gustav Hellands bevarte bygning i utpreget funksjonalistisk stil skiller seg her ut som særlig interessant og trolig med et stort potensiale for ny bruk – som bør utredes.

Også den psykiatriske delens første og senere byggetrinn synes å være av god kvalitet og med et særegent uttrykk og spennende materialbruk.

Rester av gamle steingarder og større trær, trolig etter planteskolen, finnes også på området og kan være med på å gi karakter og identitet til den søndre delen av planområdet.

Knut H. Grøttland

Rådgiver, Byantikvaren i Stavanger

Hanne Windsholt

Byantikvar i Stavanger